

težje povedati dokončno sodbo kot o kakšnem drugem manj odrskem tekstu. Če bi hoteli z negativno definicijo označiti Kreftovo dramatiko, bi dejali, da ne rase iz iracionalnih, emocionalnih osnov. Kreftove drame so spočete v intelektu in rasejo iz intelekta, ustvarjajo jih predvsem njegovi možgani, ne pa celotna njegova osebnost, so rezultat docela jasnega razumskega, ne pa rezultat zapletenega, iracionalnega dogajanja v celotnem kompleksu njegove človeške in pisateljske nature.

Vladimir Pavšič.

Ivan Potrč: Sin¹. Ali Potrč »aktivno sovraži vse, kar ga od zunaj ali od znotraj tlači, vse, kar ovira njegov svobodni razvoj in njegovo rast«, kakor zahteva od pisatelja v začetku te povesti s citatom iz Maksima Gorkega? Če to res dela, je s to knjigo njegovo »aktivno sovraštvo« zalilo Plujsko polje in odplavilo z njega to močno pokrajinsko povest. Hudo ga je moral ta ravni, zeleni trikotnik, zajet med Slovenske gorice, Haloze in Pohorje, »od zunaj ali od znotraj tlačiti«, da ga je zgrabil s strastjo, ki je na las podobna ljubezni, in postavil zlasti njegov južnovzhodni kot v taki luči pred nas. Kakor je nekoč Kraigher s »Kontrolorjem škrobarjem« posvetil v štajersko malomeščanstvo, je zdaj Potrč odgrnil kos štajerskega seljaštva.

Povesti je naslov »Sin«, pa bi se z isto pravico lahko imenovala »Malečka« ali »Ob Grajeni« ali »Grunt« ali še kako drugače. Res, da spremlja Malečkinega sina Karleka od krilca v leta zapitega mladega gospodarja, vendar se bralec že po prvih poglavjih zave, da je sin le bolj slučajna osrednja postava, bolj zunanja nit, ki veže teh dvajset poglavij v celoto, pravo jedro povesti pa je tistih »tisoč velikih in malih križev«, ki tlačijo večino domov ob Grajeni in Dravi. To je štajersko »Malo življenje«, potopljeno v precej naturalistično razsvetljavo, z ugotavljanjem in pribijanjem: »Taki smo«, brez jadikovanja, modrovanja in moraliziranja. Človek bi sodil, da je to obenem bogato povestmo mladostnih spominov pisateljevih, ki so mu dali osnovo za umetnostni votek vse zgodbe; najnazornejši in najbolj uspeli so prav prizori iz otroškega in šolarskega življenja.

Prej kakor o dejanju se lahko govori o vrsti slik s štajerskega posestva in o nizanju oseb in tipov, ki se otepajo z zemljo in izražajo svoja izkustva in svoje sodbe o sebi in sosedih, o svetu in vojni, o mestu in vasi, o svojem in tujem trdem življenju. Taki so: stric Juža, berač Vilčnikov Jaka, zidar Rujs (tako str. 7, a str. 81 Rojs), Prložnik, Gočlov Peter, Čušev Bernard, Kokolov Anzek, Voda, Jurša, Krapša, Vršičev Francel. Mrka je usoda zapitega Zepe, ki se že v letih poroči z mlado, življenja željno Kato; v počasni bolezni sumi, da mu je žena nezvesta in se muči do žalostne smrti.

Med ženskami je najkrepkeje očrtana Kata, ki se ob živem mrliču bori z žensko v sebi, se ubija z otroki in pomagači, vtaplja pozneje svoj gon v pijači, se s hčerjo in sinom prereka za grunt in obvisi, že precej izmozgana, do konca na njem. Njen križev pot se malo drugače obnavlja v hčerah Faniki in Juliki, v Potočnikovi Haniki, v Kokolovi Anji, Jurševi Geti in drugih; poseben lik je čudaška Klinarjeva Mila.

Nov, močan pokrajinski val je s »Sinom« vdrl v naše leposlovje. Uveljavlja se zlasti v besedišču. Potrčev jezik ni ne književna slovenščina ne štajersčina, temveč spretna združitev obeh, utemeljena v knjigi sami; priča, da je jezik zares živ organizem, ki se sam iz sebe razvija in raste. Navadno tudi Neštajerec ugane, kaj je to in ono, vselej pa tudi ne. Evo kopico lepih izrazov, ki trkajo na vrata našega slovarja in jih ta ne more vseh odsloviti: oprafka,

¹ Izdala in založila Vodnikova družba v Ljubljani. 1938. (Knjige nismo prejeli v oceno. Op. ur.)

večerka, vratnik (vzare?), bogatec, ograda, ógon, rázgon, kočarija, ické, pícek, listjak, podsek, priklet, natol (tnalo), puba, hasek, kraspati, zajokan, mestjan, ličnata blazina, svetešnji, vrbača, osínjak, škripa (ošabnica?), nemarjak, kisliti se, drežati, gumna, slákota, kampós, sep, step (potep?), prisliniti se, krošljek (nožek), skekniti, zadreman, obrajde, drva se čmižijo, sklečka, cmera, sparen dan, spestiti, nabrati ušesa, kánkole, dušiti se (pridušati se), ujdřč, regetati, drugičar, tretjičar, slokača, kolomija (kolovoz), babje čveke, krapce, spodnjak (veter), adamca, skašati (kositi?), mlatec, zaskekati, pojas (pas), mlat (mlatev), lakati (lačen biti?), ceketati, poličnjak, pluženje, žehnjak, zmeziti oči, répnica, répnik, maclek, mašar, knifree, kravji zjedi, zdavanje, korant, gožica, dojača, slatinka, nadirati, odrapan i. dr.

Kjer štajersčina uhaja čez ojnice sedanjega pravopisa, bo težje vselej pritrditi. Če razločujemo med u- in v-, ne moremo vselej odobriti oblik: vrezati, vsipati, vjedati se, vščipniti, vžiti, vsekati, vsuti, vlegel se je. Nepotrebne dolžine: približevati se, naglaševati, poležavati, izposojevati si — rajši krajšamo: bližati se, naglašati, polegati, izposojati si. Ali naj se Vodriškova družba brati z Uršo Plut? »Stene so se izgubljale, da se jih skoro ni dalo ločiti od neba« (str. 14) bodi: »...da se skoro niso dale ločiti od neba«. Enako (str. 94): »Eden bo prevzel, druge se bo izplačalo«; prav: »...drugi se bodo izplačali« ali »...drugi naj se izplačajo«. Preveč je nepotrebne zmede med glagoli tretje in četrte vrste: »je pomolel roko« (57, 60, 69, 79); prav je le: pomolil. »Drevesa so molila v nebo z vršiči« (66) pa bodi: »...so molila v nebo vršiče« ali pa »...so molela v nebo z vršiči.« »Delo je otopelo sanjarije« (84) bodi »otopilo«. »Klopotec je zazorel (prav: zazoril) grozdje« (96). »Se bova že preživela« (98; prav: preživila). »Strah mu je prebledel obraz« (111) bodi: »Od strahu mu je prebledel obraz«. »So ji leta razpokala roke« (65) bodi: »So ji od let razpokale roke«. »Zemljo razpoka suša« (67) bodi: »Zemlja razpoka od suše«. Tako daleč navdušenje za pokrajino pa le ne gre, da bi si kalili jasno prehodnost ali neprehodnost svojih glagolov. »S kom naj jutri plača?« (4) bodi »S čim...« »Po jarku, obraslim (prav: obraslem) z grmovjem« (5). »Pred čemer« (61) bodi »Pred čimer«. »Cigareta je ugasla« (62) bodi »...ugasnila«, ker krajši deležnik ni za zložene čase. »Polja so žejala po dežju« (70) bodi: »Polja je žejalo...« »S čeljusti« (104) bodi »S čeljustmi«. »Zastrmel se je v lesen strop« (112) bodi določno: »...v leseni strop«. »Sen po življenju« in »upanje po boljših dnevih« (112) smo do zdaj poznali le kot »Sen o življenju« in »upanje boljših dni« ali »upanje na boljše dni«, »...v boljše dni«.

Andrej Budal.

Pavel Golia: *Pesmi*. V Ljubljani pri Akademski založbi, 1936. Tiskarna Veit in drug, Vir pri Domžalah. Ta po obleki in obliki okusna, po vsebini najčeseje lepa, zmerom silno zanimiva in nenavadno jasna knjiga je izbor iz dveh prejšnjih zbirk (*Pesmi o zlatolaskah*, *Večerna pesmarica*) in iz revij, z dodatkom nekaj novih pesmi. Če bodi lirika odkrito umetniško izpovedovanje pesnikove osebnosti, je ta odlika Golijevim pesnim lastna kakor malokaterim pri nas. Ni ga v knjigi stiha, ki bi bil kakorkoli zagoneten in zapleten, zastrt ali skrivnosten. Pesnikov odnos do okolice in do sebe, do sveta in življenja, do majhnih in velikih vprašanj njegove dobe je točno, nedvoumno označen.

»Blodni in nemirni Pavel Golia, pesnik, kapitan, direktor Drame« (str. 125) je nov, samosvoj pojav v našem sodobnem slovstvu. Prva skupina pesmi (str. 7—34) podaja usedlino ljubezenskih izkustev ter sodbe in naziranja o ženski, ki jo pesnik gleda zelo resnično in prirodno, od ponosne eksprincese